

„EDINOST“

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

„Edinost“ stane:

za vsa leta gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta 3.—; „ „ 4.50 „
za četrt leta 1.50; „ „ 2.25 „

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 5 nov., v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročilnice se upravištvo ne ozira.

EDINOST

Oglaš in oznanila se računajo po 8 nov. vrstica v petiju; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vrstic.
Poslana, javne zahvale, osmrtnice itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu v ulici Carintia št. 25. Vsako pismo mora biti frankovano, ker ne frankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravištvo v ulici Carintia 28. Odprte reklamacije so proste poštnine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

»V edinost je m-č.

Vabilo na naročbo.

Prvo poluleteje bliža se svojemu koncu. Stare naročnike prosimo nujno, da pravočasno ponove naročbo, da ne nastanejo neredi pri odpošiljanju lista. Prijatelje našega lista tudi prosimo, da gledajo nam pridobiti novih naročnikov. Cena je razvidna na čelu lista.

Upravištvo „Edinosti“.

Društva naša — trdnjava naša.

Stoletje naše nazivljajo kaj radi stoletje narodnosti — dobo narodne ideje. In po vsej pravici. Viharno, usodepolno leto 1848. — da si nam je prineslo v obilici pojavov človeške strasti in nečloveške zdvijanosti — imelo je vender-le za vse male narode, — in tak maloštevilen narod smo mi Slovenci — blagodejnih posledic. Leto to vzbudilo je tudi nas Slovence, o katerih se je sploh mislilo, da jim je usojena narodna smrt, k novemu, veselemu, nadobudnemu življenju. Prepričanje je bilo obče, da narodit ta mora pasti v najbližje bodočnosti kot zdrel sad materi Germaniji v naročje; menili so, da smo vsestranski in povsem zadostno pripravljani, da nas pogoltno nikdar siti nemški želodec.

Menenje to bilo je povsem opravičeno. Silovito pluskajoče nemško valovje trgalo je kos za kosom od milega nam slovenskega ozemlja. Na stotine in stotine krajevnih imen, po Štirnem Avstrijskem, Koroškem itd. imajo na sebi očitne znake slovenskega svojega izvora: ti so glasna pričča, da je po onih krajih nekdanj prebival slovenski naš rod, da so bili oni kraji slovenska naša last. In sedaj?! Sedaj gospodarijo tam najzagrizenejši naši nasprotniki; šopirijo se strastni pionirji oholega germanstva.

Politiki in parlamentarci sedanje dobe citujejo često v svojih govorih izreke tega

PODLISTEK.

Iz življenja nekega cilindra.

Spisal Rudolf Dolenc.

Dolgo, dolgo časa čakal je ubogi cilindar rešitve med nerešenimi prijatelji svojimi, v zabuhlej in brezračnej prodajalnici na rojstvenem mu domu. Kakor pa se vse spreminja na svetu, tako se je zgodilo tudi njemu. Prisijala je lepša prihodnost temu važnemu faktorju modernega človeštva.

Necega poletnega dne pride imeniten gospod v zalogo raznih klobučjih družtev. Oskrbnik njihov svetuje mu tega in družega. Tega malo potiplje, družega pogladi, zopet tretjemu skaže to veliko čast, da ga posadi za nekaj časa na častito glavo gospodovo. Ne vemo pa za gotovo, kaj ni ugajalo izbirenemu gospodu na njem, da ga kmalu odloži in postavi na prejšnje mesto. Klobučar izbere iz družbe malo večega, gotovo tudi lepšega, ki ne bo delal sramote stvaritelju, ne gospodu, ki ga pod svojo brambo sprejme in tudi ne samemu sebi, če tudi je že malo zaostal za svojci ter tako dolgo čakal med žalostnimi in potrtimi

ali onega več ali manj slavnega pesnika. Ali namen jim je pri tem njih početju povsem egoističen: citati ti naj služijo le kot arabeske v okrasbo njihovim govorom, da je zunanji efekt tem pōpolnejši. Sicer pa ne priznavajo nobene veljave ubogim početom; „praktični“ naši politiki namreč trdē, da pesniki v svojej abstraktnosti in svojem idealnem oduševljenju nemajo zmisla za aktualna vprašanja sedanje dobe, da nemajo zmisla za praktične potrebe sedanjega rodu. Na tem je res nekoliko resnice, toda nikdar ne bodemo priznali, da je absolutno pravo na strani teh trditeljev. Četokrat se dogaja — in ponosni smemo biti Slovenci, da imamo takih odličnih zastopnikov pesništva — da nam pesnik v proroškem duhu in divnej poetiške obliki govori o neizogibnih dogodkih nejasne bodočnosti, da nam pripoveduje o žalostnej usodi rodu svojega v tužnej preteklosti — da nam tak „nepraktičen fantasta“ oznanjuje svete resnice. In blagor nam, da ne bi bili tako grozovito realistično prikrojeni: blagor nam, da bi hoteli slušati zlate take besede, došle iz zlatih, čistih ust!

Ali kam smo zašli?! Blagohotnega čitatelja prosimo, naj nam ne šteje v zlo, da smo tako zgrešili mēr denašnjemu članku: ali tužni spomini na tužno našo preteklost in zavest ne ravno veselih odnošajev v našej sedanosti, prevzamejo rodoljubno dušo človeško, da cela vrsta raznih čutstev prevlada naše bitje in človeku nehote uhojevajo misli od enega predmeta do družega in da skoro ne more dosledno pisati o stvari, o kateri se je namenil govoriti. Hoteli smo namreč reči, da je tudi ženijalen slovenski pesnik, spominjajoč se onih, nekdanj slovenskih, a za nas za večno izgubljenih pokrajin, izgovoril veliko neopovržno resnico: da so sedaj tam naši — le grobovi.

Tako je torej bilo do leta 1848. Tega leta zjasnilo se je tudi nam obnebeje, ogreli so tudi nas blagodejni žarki in vzbudili v

prijatelji svojimi ter obēdoval sedanji napredek. Gospodu bil je po godu in upraša po odkupu. Našega naglavinega junaka spreleti neopisno veselje, da bode sedaj konec samotarstva in tug njegovih ter da bode sedaj vžival zlato prostost. Veseli se že naprej rumenega solnca, kojega žarki poživili bodo kzealu odrovene ude njegove. Ne zavidajmo mu tega veselja, kajti sprevideli bodemo kmalu resničnost besedi.

„Gradove svitle zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v puščave.“

Novi njegov gospodar ne privoščē mu prostega življenja, marveč zavkaže prav počasi in oprezno ga zaviti v mehak popir. Stvaritelj njegov ga res povije tako lepo, liki mati, kadar povija svoje dete v zibel. O nesreča! kako se je veselil lepega dne, kojega bode kmalu užival, kako se je radoval lepe bodočnosti, koja bode imel zunaj! O prostost, prostost! „Prej bil sem vsaj v družbi zvestih sodrugov, ki so jednako čutili z menoj, a sedaj tako sam!“

Gorje mu, kdor v nesreči biva sam!

Take misli obdajale so nestrpnega po poti. Želja po zlatej prostosti se mu vendar vresniči. Gospod ni ga pustil več sa-

nas zavest, da še nismo izgubljeni, da se še moremo rešiti, a ko le hočemo. In smo hoteli! Dvignila je sicer še enkrat narodnej ideji sovražna reakcija odurno svojo glavo, toda le za dobo kratkih let: Bahov absolutizem bil je le nekako prehodno stanje do lepše bodočnosti, do dobe konstitucionalizma, do dobe svobode. Dobrotni naš vladar ugodil je želji svojih narodov — podaril jim je ustavo in žnjo trdno podlago nadaljnemu svobodnostnemu razvitku; zanesljivo opōro v boju za narodni obstoj. Toda bodimo odkritosrčni: narod naš takrat ni bil še povsem zdrel za ta boj, nedostajalo mu je pravo vzgoje, da bi mogel vapošno težiti po izvršenju svojih idealov. Trebalo je torej misliti na prikladna sredstva za tako vzgojo. Dobri genius naroda našega razsvetlil je naše prvake — Bogu bodi hvala za to! — da so pravo pogodili, da se pogodili prava sredstva za izobražbo naroda, s katerimi so mogli buditi zavest celokupnosti naroda slovenskega, duha narodne ideje. Sredstva ta so bila naša društva z različnimi imeni in baveča se različnimi smotri javnega življenja, a imajoča jeden in isti vzvišeni cilj: narodni obstoj, osigurjenje narodove bodočnosti.

Nastopili so zopet hudi časi: na mesto absolutizma vlade stopil je strankarski absolutizem. In ta strankarski absolutizem bil je skoro da hujski, nego absolutizem prejšnjih vlad. In na sramoto nemškemu imenu moramo konstatovati, da so bili uprav Nemci, ki so se posluževali tega strankarskega absolutizma, da bi pestili in dušili druge narodnosti. Sramota je tem večja, ako pomislimo, da se Nemci kaj radi bahajo, da so najrazsvitljenejši — prvi narod na svetu.

Vsi dogodki v kratkej dobi življenja naše ustave so nam nedvomno dokazali, da nemški liberalci neso to, za kar se izdajajo, namreč zasčitniki svobode, pravice in enakopravnosti, ampak da so vse one

motariti, marveč dovoli mu, da si v društvu njegovem ogleda naravno krasoto. Kako je bil srečen, prisēdi na razne kraje ter tam zagledavši sodrugov svojih, ki so ga že od daleč pozdravljali ter se mu naklanjali. Godilo se mu je tako, da si bolj-šega ni mogel želeči. Nesreča hotela je, da ga gospodar kmalu pusti siroto na svetu. Po gospodarjevej smrti vrglo se je vbozega siromaka med drugo šaro. Založen ležal je ter se spominjal sedanjih žalostnih in prejšnjih veselih dnij. Zdihoval je po zlatej prošlej svobodi. Upal je še vedno; saj pravijo, da ko se to zgubi, da se zgubi vse! Za nekoliko mesecev posreči se samotarju našemu, da zopet zagleda beli dan. Kupi ga namreč star kočijaž, ki je ravno taci reči potreboval. Če tudi je sedaj vžival toli zaželjeno prostost, one zadovoljnosti — ni bilo več. Novi varuh njegov ni gledal več toliko na čast, čistost in red, kakor umrli gospod. Radi tega je samo po sebi umevno, da ubogi cilindarček ni vžival več one slave, onega častjenja, kakor prej. Prišel je z varuhom svojim v razna društva, kjer se ni več pazilo na vse lepo, blago, dobro. Posebno nekega sobotnega večera bilo je zanj jako

bobneče fraze o liberalizmu, napredku in humanosti le gola pretveza, katera naj bi prikrivala njihovo gospodoželjnost in narodno nasilstvo. Udušiti so nas torej hoteli. Pestili so nas res hudo; zgodovina naša zadnjih 30 let ima zabelježenih nebrojno število narodnih mučenikov v. Tega so vničili moralno, onega zopet materialno; zatrli so na stotine nadobudnih ekzistencij; uradniki-narodnjaki romati so morali od jednega kota države do družega, kar je bilo seveda vsakokrat posledica popred izvršenej „disciplinarnej preiskavi“. Bog nas varuj take justice!

Ali udušili nas neso — neso nam mogli prav do živega, kajti zgradili smo si še o pravem času nepremagljivo trdnjavo — svoja društva. Ob zidovih te trdnjave razbijali so se sovražni valovi; tu se je gojila narodna govornica, tu se je netil sveti ogenj svetega rodoljubja. In te trdnjave tudi danes ne bi mogli pogrešati: brez teh društev bilo bi naše javno življenje kakor ladija brez krmila sredi širnega oceana, katero ljuti vihar žene, kamor drago. Društva naša so nam pogoj do obstanka, osobito velja to o nas, ki živimo ob periferiji domovine. Nam se vidi veselo znamenje, da so Tržaški Slovenci uvideli veliko potrebo društev in si jih ustanoviti v primerno obilem številu. Želja naša je, da bi se prepričanje to ne ohladilo, ampak se bolj in bolj razvijalo.

Uprav v zadnjem času vršili so se redni občni zbori teh društev eden za drugim. In ravno nekateri pojavi pri rečenih zborovanjih so povod, da smo napisali te le vrste. Pri večjih teh naših društev pojavil se je — kako bi rekli, da bi bilo prav? — duh nekake opozicije za vsako ceno. To ni prav in moramo obsojati. Pa prosimo, da malo potrpite: mi nikakor nismo nasprotniki opozicije, smatramo jo celo za potrebno, kajti opozicija bistri nōzore in vnema tekmovanje v delovanju za koristi društva.

tragično. Varuh njegov ni hotel z lepa pripoznati vinske moči in nesreča je hotela, da ubogi glavini pokrivač se svojim varuhom vred pride iz svojega normalnega stališča v preveliko bližino matere zemlje. Pravijo pa, da kjer je ena nesreča, tam se prerada pridruži še druga, bridkejša od prve. Ker je bil pa naš glavini junak navajen le mehkeemu ravnanju, radi tega mu je rana na životku njegovem prevzročila hude boli. Hirati je jel; ko vidi ljubeznjivi varuh njegov, da mu ne more več tako služiti, kakor sta se pogodila, izroči ga v varstvo svojemu prijatelju. Tu so bile še le muke zanj! O najmanjšem redu, čistosti ni bilo ni sledu. Prigodilo se je premnogokrat, da je bil reditelj njegov tako razmišljen, da je svojega glavinega prijatelja vrgel v kakov kot; često je celo pozabil, da je varvancu njegovemu le namen bravniti glavo, ne pa tudi tisti del človeškega telesa, ki pri sedeži in tepeži najbolj trpi. Seveda pri taci slučajih zaječal je naš ubogi trpin in naravna oblika njegova vdobila je drugačno lice. Spominjal se je o taci nezgodah svojega prvega gospodarja, spominjal se tudi svojega doma, kjer je še med tovariši svojimi vžival kot

